

Anadolu'nun

Bilinen En Eski Sakinleri

Öykü, 1 milyon yıl önce Dursunlu'da (Akşehir, Konya) yaşamış gerçek insangillerin bilinçli olarak, ürettikleri ve kullandıkları kuvarsit ve sileksten yapılmış taş aletler ve bunlara eşlik eden çok zengin omurgalı faunayı anlatıyor. Fosil veriler 1 milyon yıl öncesinde yörede açık, stepik bir çevre ve en azından yarı tropikal Akdeniz ikliminin günümüz Anadolu'sundakine benzer bir iklimin varlığını gösteriyor.

Gerçek Saraç
MTA Genel Müdürlüğü, Jeoloji Etütleri Dairesi

Üç kıtanın kavşak alanını oluşturan ve Güneş'in doğduğu yer anlamına gelen Anadolu, jeolojik evrimin de hem insanimsigilleri (Hominoidee) ve hem de gerçek ataları olarak soyundan geldiğimiz insangilleri (hominidae) barındırdı. İlklerin, yani insanimsigillerin, yaklaşık 14 MY öncesinin fosillerini Bursa-Paşalar ve Ankara-Çandır'da, yaklaşık 10 MY öncesinin fosillerini ise Ankara-Kazan'da buluyoruz. İkincilerin, yani atalarımızı oluşturan insangillerin fosillerini Anadolu'da şimdiye kadar saptamadık ama maddi kültürleri olan sileks ve bazalttan vb. yapılmış taş aletlerini yüzey ve mağara bulguları olarak değişik yörelerden, en eski 500.000 yıl öncesi olarak yorumlanan bir geçmişle biliniyorlar. Oysa 10 yıl kadar önce bu ikincilerin, yani insanın gerçek atalarının yaklaşık 1 milyon yıllık geçmişiyle özdeşleştirilen taş aletlerini ona eşlik eden sürüngenlerden memellilere kadar uzayan bir paleofunayla birlikte Akşehir Dursunlu'dan belgeleriyle sunuyorlar.

Evet, yanlış okumuyorsunuz. 1 milyon yıl öncesinde Anadolu'da yaşamış olan gerçek insan soyundan kalma maddi kültür varlıkları olan taş aletler ve onlara eşlik eden paleofaunanın öyküsünü bulacaksınız aşağıdaki satırlarda.

Öykünün Oluşumuna Uzanan İlk Adımlar

1986 yılının ilkbahar aylarının bir gününde, öykü yazarının birlikte olduğu MTA (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü) elemanı iki yer bilimci, Akşehir dolaylarının 1/25.000 ölçekli jeoloji haritalarını hazırlamak üzere oluşturulan bir grubun çalışmalarına stratigrafik ve paleontolojik ön veriler hazırlamak amacıyla yöreye geldiklerinde yolları o günlerde işletilmekte olan Dursunlu açık linyit ocağına ulaşır.

Ocak sahibi 1970'li yılların başlarında İlgin-Haremi linyitlerini işleten, linyitlerin devletleştirilmesiyle de Haremi'yi devreden kişidir. Fakat hiçbir zaman o, kalınlığı 10-12 metreye varan bu linyit ocağını unutmamıştır. 1980'li yılların başlarında da Dursunlu'ya su kuyusu açma çalışmasında rastlanan bir linyit damarının bulunuşuyla gelmiş ve hemen iki sondaj yaparak kalınlığı yaklaşık 7 metreyi bulan iki linyit damarını varlığını saptamıştır. Bulduğu bu linyit damarlarının Haremi linyitleriyle yaştaş olduğunu düşünerek açık işletme biçiminde çalışmalara başlar. 1986 yılının başlarında da üst linyit damarı ürünlerinin satışına başlamıştır.

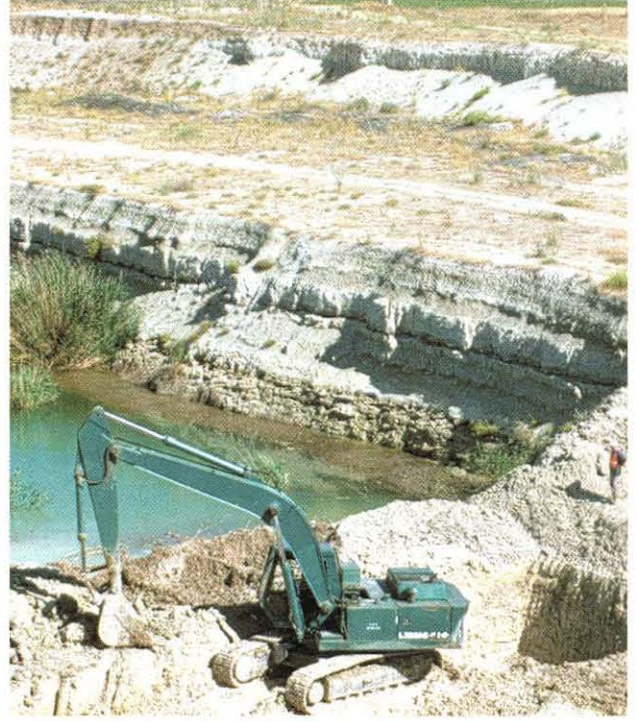
Öyküye konu olan Dursunlu Linyitleri (turba) ova seviyesinin 25 metre altındadır, hiçbir tektonizmaya maruz kalmamıştır ve tektonik hatlardan da yeterince uzaktadır. Ocağı ilk ziyarette gerek linyitlerin bizzatı içinden ve gerekse linyitlerin tabanındaki bol gastropoda kavkılı biyotürbasyona uğramış killerde birçok memeli fosiliyle karşılaşıldı. İlk göze çarpanlar arasında Fil (Elephan), At (Eguus) ve Öküzün (Bos) birliktelikleriyle Pleistosen başlangıcında bulunduğu müjdesini veriyordu. MTA grubunun o yılki çalışma sezonu içinde büyük memeli örnekleri artırıldı ve ayrıca işletilmekte olan üst linyit damarının tabanındaki bol gastropodalı, biyotürbasyona uğramış killerden yaklaşık 10 ton killi malzeme, su motoruyla basınçlı su elde edilerek, en küçük ölçüğü 0,5 mm² olan özel eleklerde, ıslak yıkama metoduyla yıkanarak çok zengin bir küçük memeli (özellikle insectivora ve rodentia) fosil faunası elde edildi.

Haremi linyitlerinin yaşları o güne kadar Pliyosen olarak kabul görmekteydi. Çalışma alanı içindeki bu linyitlerden de küçük memeli fosil örnekleri araştırıldı ve linyitlerin yaşının 20 milyon yıl geriye, yani Erken Miyosene, indirilerek 1986 yılı arazi çalışması bu yörenin yeni olan iki yaş bulgusuyla tamamlanarak merkeze döndü.

Dursunlu Linyitlerinin yaşlarının 1 milyon yıl öncesini göstermesi, linyit işletmecisini memnun etmemiştir. Çünkü o bu linyitleri Haremi linyitleriyle çağdaş düşünüyordu ve şimdi çok genç oldukları anlaşılmıştı. Nitelikli işletmecisi düşük kalanlı turba nitelikli linyitler nedeniyle o yılki sezon sonunda ocağı kapatmak zorunda kalacaktı.

Ovanın 25 metre altındaki linyit içeren bu istiftten zengin bir fauna elde etmek, hele hele Türkiye için hakkında yeterli bilgiye sahip bu zaman aralığının, yani Pleistosenin, fosil verileriyle ortaya konularak MTA'ya dönülmesi sevindiriciydi.

Bilindiği gibi fosilleşme olaylarında, canlı artıkların yani cesetlerin hızla çökel içine gömülmeleri ve kemiklerin fosilleşmesini olası kılacak koşulların oluşması ender ola-

Dursunlu Linyitleri açık işletmesi.

rak gerçekleşir. Yine bilindiği gibi eğer fosilleşme oluşmuşsa, fosil içeren bu çökel alanlar erozyonla, örneğin bir akaçlama sistemini bu çökeller üzerinde yer almasıyla ya da tektonik bir nedenle açığa çıkabilirler ki bu sonuçla paleontologlar için mükemmel avantajlar sağlarlar. Fakat doğal olarak, hele hele insan fosillerinin arandığı ya da aranacağı dikkate alındığında, bu çökel alanların yüzeyleneceği alanların bulunması çok küçük bir şansa sahiptir. Böylesine özellikler isteyen alanlardaki yüzlekler çoğu araştırmacının gözlerinden uzakta kalabilirler. Örneğin Anadolu'da son 2 milyon yıl öncesinin zaman aralığından kalma fosiller içeren pek az çökel alan bilinmektedir. Bu bağlamda Dursunlu bulgu alanının keşfi, bu linyit ocağının açılışıyla gerçekleşebilmiştir.

İkinci sorun fosil örneklerin çoğunun küçük parçalar biçiminde bulunuşundan kaynaklanmaktadır. Dişler, kafa kemikleri, çene kemikleri, etraf kemikleri parçaları (kollar, bacaklar) gibi ve insan fosilleri gündeme geldiğinde böylesine yetersiz örneklerle tür düzeyinde tayinler için sonuçlara varmak çok zor, çoğu zaman olanaksızdır. Eksik verilerle ulaşılan sonuçlardaki belirsizlikler türlerin saptanmasına ve türler arasındaki evrimsel bağların aydınlatılmasında pek çok yanlış fikir ve görüş ayrılıklarının doğmasına neden olabilir.

Fosil kemiklerin ender olarak gerçekleşen fosilleşmesinin aksine, taş aletlerin yok olmaları hemen hemen olanaksızdır ve doğal olarak da insangillerin (Hominidae) maddi kültürlerinin en önde gelen simge veya bilinçli davranış ve hünelerinin en somut kanıtlarıdır. İnsanın teknolojik tarihinin evrimsel gelişimini bu aletlere dayanarak yapılmıştır. Bu tür taş aletlerin ilk ve en ilkel örnekleri çakıl taşlarından birkaç yonga çıkarılarak yapılan

Dursunlu bulgu alanından derlenen fosilleşmiş kemik parçaları.

çakıl kültürü (Pebble Culture), kaba yongalar, kazıma araçları, yaklaşık 2.5 milyon yıl öncesine gidiyor. Bu tarihleme onların tarih öncesindeki özelliklerini belirleyen teknolojilerinin biçimlenişinin başlangıcını oluşturuyor. 4.4 milyon yıl önce ortak atamızdan ayrılmış olan insangillerin aksine insanımsıgiller grubunda bulunan şempanzeler usta alet kullanıcılarıdır. Onların karınca toplamak için sopa, süpürge olarak yaprak, ve sert kabuklu yemişleri kırmak için taşları kullandıkları çok iyi bilinmektedir. Ama hiçbir şempanzenin hünerli bir biçimde taştan bir alet ürettiği günümüze dek saptanamamıştır.

Ortak Proje Dursunlu'ya Yöneliyor

MTA grubunun Dursunlu'da çalışmasının ardından 7 yıl geçmiştir. 1993 yılında Berkeley Üniversitesi (A.B.D.-California) Antropoloji Bölüm başkanı ve Hominidae fosilleri avcısı olan Tim D. White hocası Clark Howell ve ekibi, AÜDTC Fizik Antropoloji bölümü ve MTA Genel Müdürlüğü 'Türkiye Omurgalı Fosil Yatakları' adı altında ortak bir proje oluşturdular. Grup, ilk yıl (1993) Sivas, Malatya, Kayseri, Merzifon, Tosya, Çankırı Yörelerinde hızlı bir yüzey araştırması yaptıktan sonra, Berkeley grubu MTA'da bulunan Dursunlu faunasını hayranlıkla incelemiş ve ertesi günü Dursunlu'ya hareket edilmiştir.

Dursunlu'da Türk ve Berkeley (ABD) grubunun önünde, linyitli seviyeleri su ile örtmüş bir göl ve gölün geri planında ise açık işletme sırasında linyitli seviyenin üzerinden atılan örtü toprağını korelant olarak kanyon küçük bir tepe görülmektedir.

Dursunlu bulgu alanında korelant olarak atık tepesinde bulunan ilk kuvarsit taş yongalar.

İlk Taş Aletler

Grup lideri görevini üstlenen Tim White ön araştırmaları korelant olan bu yapay tepedeki çökel artıklarına yöneltir ve tepenin en üstündeki çökellerin en yaşlısı olan kil bloklar içinden yerinde (olduğu yerde) çok keskin, Türkiye'nin o güne dek bilinmeyen en eski insanları tarafından üretilmiş ilk kuvarsit taş yongayı bulur. Bu ilk kuvarsit yonganın bulunuşunun heyecanı grupta sevinç çığlıklarına dönüşür. Çünkü bulgu Türkiye'nin insangiller tarafından bilinen 500.000 yıllık tarihini daha geriye, 1.000.000 yıla götürmektedir. Arından bu taş alet ve blok içinde görülen fosil kemik ve parçaların burada bulunuşları konusunda grup içinde tartışmalar başlatılır. Üzerinde karar verilen nokta; killerin çok küçük enerjili bir akıntı yardımıyla ya da süspansiyondan çökelmiş olduğudur. Varılan sonuç, kuvarsit yonga alt ve fosil kemik parçalarının, killeri bu zona taşıyan enerji tarafından getirilemeyeceği ve hiçbir zaman onları sürükleyebilecek güce sahip olmayacağıdır. O halde taş aletler ve fosil kemikler oldukları yerdeydiler ve onları yapanlar tarafından burada, çökel içinde düşürülmüşlerdi. Ekip Türkiye'nin en eski insangillerinin yani kendi atalarımızın yaşadığı alanı saptamıştı ve daha birçok taş aletler de bulunmalıydı. Keza daha o gün diğer birkaç taş alet daha kil bloklar kırılıp parçalanarak bulundu.

Bu kil bloklar yazarın 1986 yılında örnekler topladığı üstteki linyit damarının tabanında bulunan biyotürbasyona (canlı eşelemesine) uğramış taban killerdir ve içlerinde çok sayıda fosil kemik ve dişler barındırmaktadır.

İlk bulunan aletler bir taşla başka bir taşla vurularak yapılmış küçük yongalardır ve Dursunlu'da yaşamış prehistorik adam taş alet yapmak için Sultan Dağları'nda yaygınca bulunan beyaz renkli kuvarsitleri seçmiştir.

Prehistorik arkeoloji bilim dalı eylemli bir biçimde vurma sonucu ona parçadan ayrılan küçük yonga parçacıklar üzerinde, üstünde en azından vurma noktasını belirleyen düzlemi ile vuruş sonucu oluşmuş vurma yumrusunun varlığıyla belirginleşen özellikleriyle doğal ya da sıcaklık farklarından oluşmuş taş yongaları kolaylıkla birbirlerinden ayrılabilir. Dursunlu'da bulunan bu ilk kuvarsit yongalar ortalama 2.5 cm uzunlukta olup şaşırtıcı derecede keskindirler. Görünüşlerindeki basitliklerine karşın pek çok işte kullanılıyorlardı. Örneğin; et, odun, ot gibi malzemelerin kesilmesinde kullanılmış olabilirler. Bu yorumu yaratıcılık, yetenek ve cesaretimizi kullanarak yapmak zorundayız. Çünkü bilindiği gibi etlerin, odunların, otların çok özel fosilleşme koşulları oluşmazsa, fosilleşmeleri ne yazık ki olanaksızdır. Bulunan kemikler arasında, üzerinde bu çok keskin yongalarca oluşturulmuş kesme izlerini (cut marks) korumuş bir kuş femurunun (bacak kemiği) bulunmuş olması yaratıcılık, yetenek ve cesaretle yorumlar yapmamızı destekleyen güzel bir örnek oluşturmaktadır.

Bu aletleri üreten ve kullananlar kimler olabilirler? Alet yapımcıları olan insangillerin (Hominidae) beyinleri, insanımsıgillere (Hominoidea) oranla %50 daha büyüktür. Alet yapan bu Dursunlu'lu sakinleri taşı işleme konusunda her halde güçlü bir içgüdüye ve daha fazla zihinsel bir kapasiteye sahiptiler ve yaptıkları bu son derece keskin taş aletler bilinçli beceriler kazandıklarının simgeleridir. Başka bir deyişle Dursunlu'nun alet yapımcıları kullandıkları sileks ve kuvarsitlerden oluşan hammaddelerini bilerek ve hünerle şekil vermişlerdir.

İnsangillerin bilinçli ve hünerli bir biçimde ürettiği ve üretimini koşulsuz kabul etmemize neden olan alet ise yapılışında büyük bir beceri geliştiren damla biçimli, Türkiye'nin de birçok yöresinde de bilinen genelde yüzey bulguları olarak ele geçirilen, genellikle sileks ve bazalttan yapılmış el baltalarıdır.

Kil bloklar içinde rastlanan taş aletler.

Biyoturbasyona uğramış taban killeri içinde bulunan ve muhtemelen Sultan Dağları'ndan getirilen beyaz renkli kuvarsit parçacıkları.

El baltalarının tarih öncesi yeleşmelerde bulunuşu Homo Habilis'in (hünerli insan) torunu ve Homo Sapiens'in (düşünen insan) atası olan Homo Erectus'un (dik yürüyen insan) görünümüyle başladığı ortak görüş olarak kabul görmektedir. Çünkü Erectuslar Habilis'ten daha gelişmiş (% 50 daha fazla) bir beyne sahiptirler. Erectuslar tarafından üretilen bu keskin taş yapma ve aletler Erectusların eskiden pek ulaşamadıkları besinlere aniden ulaşmalarına olanak sağladı. Şimdi bizlere çok basit görülen bu taş ve yonga aletler hayvan etlerinin kesilmesinde etkin bir araç oluşturmuştur. Bu sayede bu taş aletleri kullanan Erectuslarda kendileri için gerekli ve o çağlarda bol olarak bulunan hayvansal proteine ulaşabildiler ve hem de besin bulma ve başarılı nesil üretme yeteneklerini de artırdılar.

Dursunlu'daki pasalardan (atılmış toprak) birkaç kuvarsit yonga daha bulunduktan sonra çalışmaların dört koldan yürütülmesi kararlaştırıldı;

İlki, Korelant damp tepeciğinin yamaçlarında yöntemli yüzey araştırmaları yapmak ve alet ve fosil içerebilecek atılmış tüm blokların kırılarak içlerindeki taş alet ve görülebilen büyük memeli fosillerinin toplanması, arta kalan malzemenin de ıslak yıkama yöntemiyle yıkılarak küçük memeli fosillere ulaşmak.

İkincisi, Gölün güney kıyısında bulunan yaklaşık 150 m² alanın göldeki su seviyesinin de altına inilerek üst linyit tabakalarının altına ulaşmak ve taban killeri içindeki taş alet ve fosilleri elde etmek, eğer bulunabilirse magnetostatigrafik açıdan uygun olabilecek killi seviyeleri saptanmak, kutup terslenmelerinin bu killerde var olup olmadıklarını anlamak için örnekler almak. Eğer bu örneklerde terslenmelere rastlanabilirse, 50'şer metrelik karotlu iki sondaj yaptırmak.

Bir diğeri, yakın çevrede konumunun aydınlatılmasına katkı koyacak ayrıntılı sedimentolojik ve jeolojik çalışmaları yapmak. Bu planlamanın ardından çalışmalara üç koldan birden başlandı.

İlk grup, korelant atık tepeciğinin yamaçlarında çok

ayrıntılı yüzey araştırmalarına başladı ve kısa zamanda çok tipik bir siliks nucleus (çekirdek) ve bir yonga bularak verileri artırdı. Ardından tepeciğin üzerindeki tüm yabancı otlar temizlendi ve kil bloklar incelemeye hazır hale getirildi. Aletler kil bloklarının içindeydi ama bu kil bloklarında aletlere daha kolay ulaşılabilirlik sağlayacak bir ip ucu bulunamaz mıydı? Grup lideri Tim White bu düşünceye nokta koyan önemli bir ipucu yakaladı. Bu kil blokların bazılarının tabanında ince sarı kumlu bir tabaka vardı. İşte daha sonra hemen hemen bu sarı kumlu kil bloklarının tümünden kuvarsit aletler bulunmaya başlandı. Ve sonuçta 100'ü aşan kuvarsit elde edildi. Daha sonra da kırılan bu blokları oluşturan küçük kil toprakları küçük memeli fosillere ulaşmak için çuvallara doldurulup MTA'ya getirilerek 0.5 mm²'lik eleklerde yıkandılar.

İkinci grup gölün güney kıyısında bulunan yaklaşık 150 m²'lik alanın kazılmasıyla uğraşacaktı. Ancak bu iş için büyük iş makinelerine gereksinim vardı.

Önce Türkiye Kömür İşletmeleri'nden lastik tekerlekli bir kepçe bulunarak üstten bir metre kadar aşağıya inildi. Bu kepçenin amaca ulaşmada yetersiz olduğu anlaşılınca Devlet Su İşleri'nin elindeki en büyük kepçe bir treylere yüklenerek çalışma alanına getirildi. Teknisyenlere amacın üst linyit damarının üstüne kadar temizlemek olduğu anlatıldıktan sonra kepçe 2 gün içinde istenilen seviyeye indi. Pasa toprağı da göl tarafına boşaltılarak, oluşturulan sırtla göl suyunun çalışma alanına girmesi önlemlendi. Kepçe 7-8 metrelik örtü toprağını göle boşaltmıştı. Çalışılacak alan 2-3 metre göl suyunun altında bizleri bekliyordu. Bu aşamada ilk iş olarak bu alana kepçenin tüm kapasitesiyle ulaşabileceği derinliğe kadar bir oluk açtırıldı ve iki araştır-

macı, kepçenin içine binerek bu oluğa indi ve magnetostratigrafik örnekler aldı (bu örnekler ivedi olarak Berkeley'ye, kutup terslenmelerinin var olup olmadığını öğrenmek üzere gönderildi).

Kepçe daha derine inemiyordu. Alan çok dardı ve hatta çukurdan çıkmak için kendini bile riske sokacak derinliğe inmişti. Ertesi sabah bu alan yer altı suyu ile doldu. Suyun bu küçük havuzcuktan atılması ve çalışmaların başlaması için bir drenaj sisteminin kurulması gerekiyordu. MTA'nın yıkama motoru devamlı çalıştırılarak su boşaltıldı ve alanın dört kenarına dar, derin kanallar açılarak yer altı sularının buraya dolması ve çalışma alanının kuruması sağlandı. Linyit tabakanın üstünden aşağıya doğru yavaş yavaş kazı yapılmaya başlandı ve 5-10 cm sonraki bir derinlikte ilk fosil kemiklere ulaşıldı.

Fosiller oldukça kırılıyordu ve tam fosilleşme oluşmamıştı. Sertlendiriciler kullanılarak bu fosiller kurtarıldı. Alanın çok dar olması, yer altı suyunun devamlı alana gelmesi ve bu linyit tabakasının kalınlığının en az 3.5 metre olması, linyitin tabanına ulaşamayacağımızı gösteriyordu. Nitekim grup bu kazı işini üzülerek durdurmaya karar verdi.

Amerika'ya gönderilen magnetostratigrafi örneklerinden olumlu yanıt gelmiş olduğundan (Matuyama chron'un Jaramillo terslenmesi) sezon sonunda 50'şer metrelik karotlu iki sondaj yapılarak tüm karotlar detaylı magnetostratigrafik çalışması için Berkeley'ye yollandı.

3.grup ise yörede ayrıntılı sedimantolojik ve jeolojik çalışmalar yaparak formasyon sınırların tespit etmeye ve ayrıntılı sedimantolojik kesitler almaya çalıştılar.

Dursunlu Faunası

Gastropoda:	(karından bacaklılar) indet (en az 5 taxa)	Spalacidae:	(kör fareler) Spalax sp. (? ehrenbergi)
Fish:	(balıklar) Cyprinidae (çok sayıda diş, pul, kılıçık, omur)	Muridae:	(fareler + sıçanlar) Apodemus sylvaticus Apodemus cf. dominans Micromys minutus
Reptile:	(sürüngenler) Snake (yılanlar) Lizard (kertenkele) Turtel (su kaplumbağası)	Dipodidae:	(arap tavşanları) Allactaga sp.
Bird:	(kuşlar) Değişik familyalara ait 47 tür (Louchart, A. et. al., 1998)	Carnivora:	(et yiyiciler) indet
Mammals:	(memeliler) Soricidae (sivri fareler) Episoriculus sp. Leporidae indet (tavşanlar) Sciruidae (sincaplar) Citellus sp. Castoridae (kunduzlar) Trogontherium cuvieri Cricetidae (hamsterler) Mesocricetus sp. Cricetulus sp. Allocricetus sp. Ellobius sp.	Proboscidae:	(hortumlu memeliler) Mammuthus trogontherii
Arvicolidae:	(su sıçanları) Mimomys savini Lagurus cf. arankae Allophanomys nutiensis Promethenomys sp.	Perissodactyla:	(tek tırnaklılar) Equidae (atlar) Equus sp. (2 tür) Rhinocerotidae (gergedanlar) indet
		Artiodactyla:	(çift tırnaklılar) Hippopotamidae (hipopotamlar) Hippopotamus sp. Cervidae (geyikler) Cervus sp. (genel ad) Bovidae (boş boynuzlular) Bos primigenius
		Yaş:	Erken Pleistosen (Erken Bihariyen)

Bulgu yerine Dünya ölçeğinde ilgi duyuldu. Örneğin Dursunlu ile ilgili olarak; UK: Ulsterbank, Shell, Wishart, Scientific Instruments, AIQUA, Italian Association for Quaternary Studies, Türkiye: MTA, ODTÜ, İTÜ, Ankara Üniversitesi, Fransa: LBHP, -Université de Marseille 3'ün destekleriyle 1997 yılında Ankara'da (International Union for Quaternary Research Commission on Paleoclimate Inter-Inqua Colloquium, Ankara, Mart 29-Nisan 1, 1997) bir kollokuyum ve saha gezisi yapılmıştır. Dünyanın en uzak köşelerinden bile bu kollokuyuma katılım olmuş ve Dursunlu bulgu yeri ilgiyle incelenmiştir. Çünkü Dursunlu, Pleistosen çökellerin bulmak, onun paleontolojik, prehistorik, pallenolojik belgelerine ve hatta magnetostatigrafik terslenmelerine sahip olan gerçekten birkaç sayılı yerlerinden birisidir. Ne dersiniz, jeolojik miras olarak koruyabilecek miyiz?

Dursunlu Neden Önemlidir?

Dursunlu neden önemlidir, ne kadar önemlidir soruları üç ana başlık altında özetlemeye çalışalım.

Jeolojik açıdan önemlidir. Jeolojik harita alımlarında oluşturulan birimlerin litolojik özellikleri ön planda tutulursa, bu birimlerin 4.boyut olarak zamanlarının bilinmesi, yani kronostatigrafik birimlerinin bilinmesi, hem de doğru olarak bilinmesi çok önem taşımaktadır. Çünkü aynı fiziksel ve kimyasal nitelikteki, aynı renkte ve aynı ortam koşullarında oluşmuş çökel kayalar, farklı zamanlarda oluşmuş olabilirler. Zaman yönünden bu farklanma en kolay olarak o çökellerin içlerindeki fosillerle, yani taşlaş-

Dursunlu'da bulunan fosil kuş femuru üzerinde rastlanılan kesme izleri.

mış canlı artıklarıyla anlaşılabilirler. İşte Dursunlu'da, Dünyanın her hangi bir yerinde ve her hangi bir jeolojik zamanda oluşmuş görsel çökellere renk ve yapı bakımından benzemekte ve hemen hemen aynı özellikleri taşımaktadır. Onu diğerlerinden farklı kılan içerdiği fosillerdir. Bu fosiller aynı yaştaki benzer iklim kuşaklarının faunasıyla kolaylıkla kıyaslanabilmekte ve onu günümüzden yaklaşık 1 milyon yıl geriye taşımakta ve böylece haritalanabilirliğini kolaylaştırmaktadır.

Paleontoloji, yani eski varlık bilimleri gözüyle bakıldığında da önemlidir. Şimdiye kadar Türkiye'nin Pleistosen çökelleri ve dolayısıyla da Pleistosen paleomemeli faunası pek bilinmiyordu. Faunanın listesinden anlaşılacağı gibi, listede çok zengin bir içerikle karşımıza çıkan bu fauna ile ilgili bilgilerimiz arttı.

İnsan paleontolojisi ve prehistorik arkeoloji açısından da, Türkiye'de yaşamış ilk Homo Erectus'ların varlığı anlaşıldı. Şimdiye kadar en eski 500.000 yıl geçmişle tarihlenen ilk insan bulguları 1.000.000 yıl geriye taşındı.

Zoocoğrafik olarak; üç kıta arasında bir kavşak alanı oluşturan Türkiye'nin Pleistosen'de Afrika, Avrupa ve Asya ile zoocoğrafik bağlantılarının olduğu anlaşıldı.

Jeolojik, Paleontolojik, Prehistorik açıdan üzücü olan, ulaşılan bu mükemmel sonuçlarının, bulgu yerleri olarak artırılmalarının çok zor olduğu yönündedir. Çünkü bir çok ovamızın 25 metre kadar altında bu güzelim sonuçlar yatmaktadır.

Kaynaklar

Güleç, E., Clark, D., Curtis, G., Gilbert, A., Gilbert, H., Howell, F.C., Karabıyıköğlu, M., Saraç, G., Sevim, A., Ünay, E., White, T.D., 1997, The Early Pleistocene Lacustrine deposits of Dursunlu Preliminary results. Commission on Paleoclimate. Working Group-Milankovitch and Pliocene Pleistocene vegetation succession from 2.6 to 0.9 Ma., Inter-Inqua Colloquium, 29 March-1 April 1997, Ankara-Turkey, p.19

Umur, M., Karabıyıköğlu, M., Saraç, G., Bulut, V., Demirci, A.R., Erkan, M., Kurt, Z., Meftin, S., Özgönül, E., 1987, Tuzlukçu-Ilgın -Doğanbey (Konya ili)ve dolayının jeolojisi, MTA rapor no: 8246, Ankara (basılmamış)

Koçyiğit, A., Ünay, E., Saraç, G., 2000, Episodic graben formation and extensional neotectonic regime in west Central Anatolia and the Isparta angle; a case study in the Akşehir- Afyon Graben, Turkey. Tectonics and magnetism in Turkey and the surrounding area. Geological Society, London, Special pub., 173, 405-421, London.

Louchart, A., Mouser-Chavire, C., Güleç, E., Howell, F.C., White, T.D., 1998, L'avifaune de Dursunlu, Turquie, Pleistocene inférieur: climat, environnement et biogeographie. C.R. Acad. Sci. Paris, Sciences de la terre et des planetes / Earth and Planetary Sciences, 1998, 327 p., 341-346.

Korelant olarak kullanılan tepe güneyinde yapılan araştırma çalışmaları.